

12
PEDAGOOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K 44542

TAGA-KARPAADI I KOOLINDETE
KOMPLEKSSSE GEOLÖGILISE-GEOGRAAFILISE EKSPEDITSIOONI
(15. - 28. juunini 1978.a.)

ANJATEL

**Taga-Karpaadi I koolinoorte kompleksse geoloogilise-
geograafilise ekspeditsiooni (15-28. juu-
ni 1978.a.)**

ABUANNNE.

Siisajuhatus.

Ekspeditsioon kuulus üliõpilulise pioneeride ja koolinoor-
te kodu-uurimisliku ekspeditsiooni "Minu kodumaal NSV Liit" koos-
misesse ning tema organisatsiooniliseks ning finantseerijaks olid Ees-
ti NSV Haridusministeerium, Eesti NSV MN Geoloogia Valitsus ja
Eesti NSV Teaduste Akadeemia Geoloogia Instituut.

Ekspeditsioon oli õppematka iseloomuga ning tema peamäär-
giks oli koguda Eesti NSV koolide ja vastavate kooliväliste asu-
tuste geoloogiarühmade näidis- ja õppekogude jaoks aineainet ,
kivimeid, maavarasid ja kivistisi. Kõrvalüleanneteks olid:

- a) anda ekspeditsioonist osavõtjatele õpetajatele praktikat ja
vilumust geoloogiliste matkade korraldamiseks koolinoortega;
- b) tutvustada õpilastele Taga-Karpaadi loodust ja inimesi,
võimaluse korral ka ekspeditsiooni teel olevaid teisi paiku ;
- c) külastada ekspeditsiooni teel olevaid tähtsaid paiku, mil-
lised on seotud Kodumaja ja Suure Isamaja sündmustega, revo-
lutsiooni- ja kultuuritegelaste elu ja tegevusega.

Ekspeditsiooni juhiks oli Geoloogia Instituudi vanemteadur
geoloogiakandidaat Karl Mürisapp, asetatjateks geoloogiarühmi-
de juhendajad Tallinnas 47. Keskkooli geograafiaõpetaja Olli Kal-
jo ja Pärnu-Jaagupi Keskkooli samaeriala õpetaja, Eesti NSV
teeniline õpetaja Mai Maiste. Ekspeditsioonist võttis veel osa
geograaf Astrid Värtina, ENSV Haridusministeeriumi õpikute osa-
konna metodist ning külalisena Bakuu noorte naturalistide jaama

taksodermia ringi juhendaja Ali-Movsum Ali Bala oglu Ganidov, kes sama aasta kevadel oli hindamatuks abiks ENSV Noorte Loodusesõprade Keskmaja poolt geoloogia ja merebioloogia ringide eesrindlikele õpilastele korraldatud ekskursiooni läbiviimisel Aserbaidžani NSV-s.

Ekspeditsioonist võtsid osa järgmised õpilased:

Aivar Lips - Tallinna 47. Keskkooli I klass;

Marike Nõlvak - Jevgeni Nikonovi nim. Tallinna 17. keskkooli geoloogiaringi esimees, VII klass;

Mirja Maiste - Pärnu-Jaagupi Keskkooli VII klass;

Kalev Pihelgas - " " " " "

Kaarel Veeber - " " " " "

Ekspeditsiooni käsutusse andis ENSV MN Geoloogia Valitsus mikrobussi reg. nr. 09 - 97 BAK ühes bussijuhi Georgi Gramonikiga tasuta. Õpetajad komandeeris ekspeditsioonile ENSV Haridusministeerium, ekspeditsiooni juhi - ENSV TA Geoloogia Instituut. Õpilaste nimekirja kinnitas ENSV Haridusministri asetäitja A. Tukk, ekspeditsiooni tõendi nr. 222, 7. juunist 1978.a. andis välja ENSV Laste Ekskursiooni ja Turismi Keskmaja. Ekspeditsiooni kava ning juhi kinnitas ENSV MN Geoloogia Valitsuse juures asuv Geoloogiliste Matkade Komisjon;

Ekspeditsiooni kestvuseks oli plaanitud kaks nädalat; väljasõit kavandatud 10. juunil, mis aga lükkus edasi 15. juuni peale. Ekspeditsiooni põhieesmärgiks nähti ette Tallinn-Pärnu-Riia-Jelgava-Simulāi-Kaunas-Grodno-Brest-Vladimir-Volõnski-Lviv-Ungorod-Mukachevo-Beregovo-Hust-Sinevir-Tjateev-Solotvino-Haakov-Jasinja-Deljatia-Ivano-Frankovsk-Ternopol-Rovno-Sarnõ-Baranoviči-Vilnius-Daugavpils-Rīga-Tallinn kogupikkusega 3750 km. Arvestades sõite põhimaararvudist kõrvale (paljanditele või muudele külastamist vajavatele objektidele) plaanidati mikrobussi läbisõit ekspeditsiooni käigus ümarguselt 5000 km.

Seoses halvenate teooludega Keak-Valgevenes muudeti tagasisõit üle Sarnõ-Baranoviči ning pöörduti tagasi üldiselt tulnud teed mööda üle Bresti.

Ekspeditsiooni kulgemine päevade lõikes

15. juuni

Ekspeditsiooni väljasõit toimus kell 8¹⁵ Tallinnast Riikliku Filharmonia kõrvalt parkimisplatsilt, kuhu kogunesid geoloogia-ringide juhid O. Kaljo, K. Mürisepp ja A. Värtina, külaskäne A. Gambrov ning õpilased A. Lips ja M. Nõlvak. Esimene peatus teel oli Pärnu-Jaagupi Keakkooli juures, kust võeti kaasa õpetaja M. Maiste ja õpilased Mirja Maiste, K. Pihsalgas ja K. Veeber. Seega oli ekspeditsioon täielikult komplekteeritud.

Järgmine peatus oli Riia lähedal Saulkrastis lõunastamiseks. See oli looduslikult kaunis asula liivarannaga Riialahe ääres. Ötuks sai läbitud ka Läti NSV ning jõutud esimesse plaanikohasesse peatusse - Põhja-Leedus asetsevasse Papile asulasse, kus Venta jõe paljandel sai vaadeldud juura ladestu kivimeid - kollasevärvuselisi mergleid, millised kohati sisaldasid kivistisi, peamiselt käsijalgseid ja belemnite. Ühel paljandil esines ligi 10 m pakaselt savi-liivakaid kvaternaarseid.

Papile asulas kiriku lähedal on püstitatud mälestussammas Leedu ajaloolase ja kirjanik-valgustajale S. Daukantasale, kes on seal ka maetud.

Ööbimine toimus telkides umbes 8 km asulast lõuna poole Venta jõe terrassil.

Päeval oli ilus ilm - kuiv ja soe, ent öösel külm - hommikul oli rohi hallast valge.

16. juuni.

Jatkatus sõitu lõunasse marsruudil Venta jõgi - Siauliai - Kaunas - Druskininkai. Märkise asula kohal jõuti "Čiurlionise tee" (tee selle nimeka leedu kunstniku ja helilooja sünnikohast Varenast Druskininkaisse), mis on leedu puusculptuuri-meistrite poolt kaunistatud nikardatud tulpadega üksikult või grupiti. Puusculptuure oli rikkalikult ka metsanduslike tehnilise propaganda mees "Girios aidas" ("Metsa Kaja"), milline asetses Leedu tähtsasa kuurordi Druskininkai serval. Linzas endises on Čiurlionise memoriaal-muuseum ja mälestussammas. Ravivõrallikas.

Jatkatus sõitu Grodno suunas üle Leedu-Valgevene piiri. Ombisime jällegi tekkides autoturistidele ettenähtud kohas asantee lähedal Nemani jõe paremal kaldal. Pööratud tähelepansu jõe kolmole nästi väljakujunenud tantsile. Jõel toimus intensiivne reisi- ja kaubaveo laevaliiklus, jõel töötas bager teda süvendades.

Ilm ilus, kuid siin näis elumistel päevadel olevat tugevasti sadanud.

Otsel tähistamine lõkke juures ocharilikku sündmust - meie külalise Alik Ganidovi ja bussijuhi Georgi Glazovski 30.-aastast sünnipäeva.

17. juuni

Jatkatus sõitu Rago-Karpaatide suunas; marsruut Nemani jõgi-Grodno-Beloveži põlisets - Brest. Grodnos ei peetatud. Kõlastasime me Beloveži looduskaitse-jahimajandit, mis on ligi 30 tuhande hektari suuruse pindalaga asetses Poola Rahvavabariigi piiril ja on turistide ning teiste asjasevilliste külastusobjektiks. See on euroopa piisoni kaitseala, ühtlasi põlisetsa looduse uurimise keskus. Ilusa pildi Beloveži põlisetsa ajaloo ja loodusest sai-

ne kohalikust loodusaamuuseumist. Kaitsesala loomadest õnnestus näha mõ-
ned piisonid, metskitsi, hirvi.

Kell 19 jõudsin Bresti. Kilestasime kangelaskindlust nii päe-
val, kui ka öistes tules. Kuna Bresti käepinguis ruumi ei jatkanud,
tuli sõita edasi Lvovi poole, ning õbbisime telkides astma all. Hom-
mikul vara krabistas viha telgi katusel.

18. juuni

Hommik oli jahe ja niiske, ent vihmaadu lakkas. Jatkamine sõitu
üle Kovel'i Novo-Volõnakiisse, kus kaevandusest nr. 4 saime kivisõe
näidiseid. Kaevanduse sügavuse üle 300 m. Ootaks jõutud Lvovi, kus
aga saanti poudusid õbbimisvõimalused nii Laste Turismi- ja Ekskur-
sioonijaamas kui ka turismibussis, rääkimata võrasteraajadest. Telki-
misplatel otsimisel sattusime väikesse talukesse Trostjanetsi külla,
kus meid külaliskodakelt vastu võeti ning juhutati õbbimispaigale läh-
edase paisajärve kaldal, kus õbbisime ühes suvenajas saagiskottides.
Ilm oli jahe, kuid vihmata.

19. juuni

Tutvutud kõrge liivakivipaljandiga Trostjanetsi külas (Lvovi obl.)
kus tule ^elõõgavuse tagajärjel olid välja prepareeritud õhukesed kõve-
mad vahetihid. Sõidetud edasi Stširetsi kipsikarjääri, millega sai
põgusalt tutvutud ning kipsi näidiseid võetud. Võrreldes 1955. aasta-
ga (ekskursioon Ured'i üliõpilastega) oli läbikaevandatud maa-ala suu-
renenud mitsekümnekorra ja selle ohvriks olid langenud ka sel
korral nähtud tüüpilised karatilehtrid.

Teinud paarituonise peatuse tähtsas Ukraina koorordilinnas Truska-
vetsis sõitsime edasi läbi tööstuskeskuste Drohobõtši ja Borislavi.

Ilm oli kuiv, vahelduva pilvitusega, jahe. ^{Õbbimiskoht} Karpaatide põhjanõlval

uutorgude maabruses. Aluspõhjas esinevad juba oligotseeni vanusega meeniliskildad (^{põlev} ~~piirakivide~~ hulka kuuluvad bituunased savikildad).

20. juunil

Jatkatud sõitu Uigorodi suunas. Ületatud Ufoki mäekuru (889 m). Maaililine mägisestik, metsarikas, Piki Ufi jõe orge looklev tee ületab seda jõge 10 korda. Ohtuks jõutud Kamenitza külla, kus jäädud laagriisse nädalajaks. Mäel paiknevad XIII saj. pärit oleva Nevitskoje lossi varemed (restaureeritakse) ja rahvusvaheline noorsoo turismlaager "Verhoviina". Turistlikul kaardil kämpinguna näidatud laagrikohast ei vääri seda nimetust - on hoonestamata ja heakorrastamata.

Ilm kuiv, päikese paistel palav. Öösel viluvõitu.

21. juunil

Vaatlosine eemalt Kamenitza kullustikutehase karjääri (andesiidid), kuhu aga ligemale ei lastud. Seetõttu jätkasime sõitu Uigorodi linna, millega põgusalt tutvunud. Ekspeditsiooni juht käis oblasti haridusosakonnas registreerimas, teised ekspeditsiooni liikmed külastasid Uigorodi linnas asotsevat koduloomuuseumi. Jatkatud sõitu Mukačevosse ja selle ümbruskonda, kus vaadeldud mõningaid teesärseid vulkaaniliste Karpaatide paljandeid. Übbitud telkides nimetatud linna serval ^{USA} Sigemini kloostril juures Latoritza jõe paremal kaldal. Ilm oli ilus ja soo, vea jões värskendav.

22. juunil

Sõidetud Beregovosse, kus aga loodetud paljandeid maakide bankimiseks ei leitud; keatvamaks otaimiseks puudus aga aeg. Jatkatud sõitu Vinogradovo poole, milline asula väärilis oma nime suurte viinamarjaistanduste tõttu. Beregovo ümbruses paistis teele bokaii-

dikarjäär, kust parajasti väljus rong selle aagiga laaditud vagu-
nitega. Jõudnud Husti, pöörasime piki Rika jõe orgu minevat asfal-
teeritud teed Melgorje poole. Teel vaadeldud purskekivimite paljan-
dit (tuffid) Mihail Bõstrõi küla piirkonnas.

Melgorje asulast võib uus asfalteeritud tee üle mäeaheliku Si-
neviri asulasse. Ent samanimeline järv on siit veel kaugel - tuleb
sõita edasi Sinevirskaja Poljana külla. Viimane osa teest on 1 1/2
km jalgsi tõusu mägidesse läbi kuusemetsa ning saabume Sineviri jär-
vele - ilusalele mägijärvele Kõukogude Karpaatides. See 120-130 aas-
ta eest maavõrre tulemusel tekkinud väike (4,7 ha) ja madal (kesk-
miselt 15 m) järveke asotsab 987 m kõrgusel merepinnaast, ümbritseva
maastiku absoluutkõrgused on aga 1000-1200 m. Järve ümber paikneva
looduskaitseala suurus on 1000 ha. Järve voolavad 3 väikest oja, väl-
javeol teest toimub aga läbi teda paisutanud kaljuruu allikate kau-
du, mille vesi kogunevad⁶ tee kõrval voolisevasse ojakesse, mis suubub
Tereblja jõkke.

Tegime ringi ümber järve. Suplemine temas on keelatud, sanuti
kastamine.

Päeval sadas tugevat hooviha, mis tegi asfalteerimata aukliku
tee Sinevirist piki Tereblja jõe orgu⁷ niivõrd poriseks, et bussiju-
hilt nõudis lausa virtuoslikku osavust veega täidetud aukude vahel
manööverdamiseks ning kümnekilomeetriline teelõik kuni parema teeni
nõudis läbimiseks tunde.

Laager ehitamiseks valiti Zolotarjova ja Benilovo külade vahel
küünka jalamil. Ohtul tehtud lõke. 05 see.

23. jaanil

Tutvunud areneva järeakuga laagri lähedal, mis oma keskosas oli
juba lõikunud aluspõhja (moniliit-kildad).

Sõidetud Viškovosse, kus kirjanduse andmeil pidi leiduma pruun-

nütt, ent kohal ei teatud juhatada ei karjääri ega paljandeid. Jatkatud sõitu Solotvinoosse, kus saadi kaevandusest ilusaid kivisoola üldiseid. Käidud kivisoola paljandites, millised on moodustunud lähikaevandatud ala allsüüalises tulumassena moodustunud "soolamägedena" Vaadeldud sadastaste lahnatavat tugevus soolakaljade pinnal (karrid).

Sõidetud edasi Rahnovisse, kus sai ühinelekohted turismibaasiks "Tissa".

Ilm kogu päev ilus, soe ja päiksepaisteline; veidi soopus.

24. juunil

Kui peaskülastus asetati tagasi oli Ukraina Karpaatide kõrgeima tipu Goverla külastamise küllaltki lihtne, siis vüüd peale sinna kaitsesala loomist aga küllaltki keerukas. Rahnovi turismibaasi instruktor juhatab lube küsida kaitsesala administraatorilt, sealt aga saadeti tagasi turismibaasi "napravleniet" saama. Nüüd soovitas turismibaasi direktor meil minna Jasinja turismibaasi, kust oli tee Goverlale lihtsam ja kergem, kui Rahnovist. Saigi selle jöu järele talitatud. Loe kaitsesalale pääsemiseks andis meile Jasinja metsamajandi direktor.

Telkimisplatsi ja mikrobaasi parkimisekoht saime Jasinja turismibaasis "Edelweiss". Tegime lähikonnas matka piki Musta Tissa j paremat kallast kulged künnaid, kust paistab Goverla silust. Vaadeldud 200-aasta vanust Strukovi peukirikut, mille olla pärinuse järele püstitanud Jasinja asutaja, hutsul Ivan Struka.

Päeval oli ilus soe ilm muutliku pilvitusega, õhtul kell 22 algas tugev vihmaseadu müristamisega.

25. juunil

Hoovihm jätkus hommikuni kella 7³⁰. Kell 9 asusime sõitma "Edelsheasi" filiaali "Goverla", mis endisest metsatööliste baasist on ümber ehitatud turismibaasiks. Kell 10¹⁵ alustasime giidi juhtimisel töosu Goverlale. Esimene peatustus tehti pärast poole tee läbimist metsaäärsele lagendikule, karjaste sövetside lähedal. Hiljem tuli lähemaid peatusi teha veel mitmel korral, tingituna mõne füüsiliselt nõrga osavõtja väsimusest. Goverla tipule jõudsime kell 13³⁵. Pärast lühiajalist viibimist ühistipul asusime kell 13⁵⁰ tagasiteele, sest ilm kippsa minema halvaks. Mõne minuti pärast jõudsidki pilved koos külma vihmaga meieni ning saatsid meid kuni metsapiirini. Siin tuli kõrgemal päikene välja ning ilm soojenes. Ka tuul, mis kõrgemal oli tugev, nõrgenes.

Jõudnud "Goverla" baasini koostasime end tugeva lõunaga ning asusime tagasisõidule "Edelsheasi".

26. juunil

Teine õbbimine Jasinjaes sõõdus rahulikult. Hommikul asusime tagasiteele Tallinna suunas üle Jablonitski sõõkuru. Peatusi üldreeglina enam ei tehtud, sest rohkema kivimaterjali kaasavõtmist ei võimaldanud mikrobusi kandejõud. Maastikku vaadeldi läbi bussiaknende. Läbiti Jarentša, Radzornaja, Ivano-Frankovsk, Bogatin, Lvov, Neaterov, Tšervonograd. Siis murdas tagumise vasaku ketta vedru, mille vahetamiseks sõitsime lähemasse autoteede skemil näidatud paraaduatõõkotta 80 kil linna. Kuna tõõkojas puudus vastav varuosa, tuli see hankida eraisikult ning ka auto ise remontida erasteel. Õõbisime Sokali vöõraste-majas.

Ilm kuiv ja jano.

27. juunil

Reanimikul jätkatud tagasivõitu marssireidil Sokol-Vladimir-Volõnski-Koval-Brest-Vidomlja-Lida. Üübisime Lõuna-Leedu metsas Valgovee piiri lähedal.

28. juunil

Jätkatud kojusõitu üle Vilniuse-Riia-Pärnu. Pärnu-Jaagupisse jäeti maha osalt pärit grupp - õpetaja Maiste ja 5 õpilast. Ilm ilus, tee üldiselt hea, juba alates Leedust. Ukraina ja Valgovee toed olid halvenes olukorras.

Kokkuvõte.

Ekspeditsioonist osavõtjate ühameelse arvamusel kohaselt täitis see teo^{sea}le ~~osavõtjad~~ ülesanded. Sullele aitas kaasa soodne ilmastik - see ei takistanud või seganud praktiliselt ühtki üritust. Ekspeditsiooni aeg ja kestvus olid sobivad, isikuline koostöö õnnestunud. Kriti tuleb märkida bossijuhki G. Gramenaki vilumist sõidul ning arusaamat ja vastutulelikku suhtumist ekspeditsiooni transportimisel. Õpetaja O. Kaljo ajas vilumalt ekspeditsiooni majandus- ja toitlustamisesaju, seades selle juures tõhusat abi teistelt õpetajatelt. A. Gaidov jagas õpilastele oma suuri matkakogemusi ning oli esirinnas laagriplatsi valikul ning telkide püstitamise ja asuvõtmise organisatsioonisel. Ekspeditsiooni liikmete omavahelise läbisaamine oli sõbralik. Halgustumisi ette ei tulnud.

Analoogiliste ekspeditsioonide korraldamisel on selline mikrobuss sobiv nii kiiruselt, kui ka mugavuselt. Kollektsoonmaterjali jaoks tuleks aga reserveerida rohke ruumi, mistõttu võiks sobivaim ekspeditsiooni liikmete arv bussis olla 7-8 (viis õpilast,

2 - 3 õpetajat). Tingimata olgu kaasa laagrivarustus - telgid, magamiskotid, õhkmadratsid.

Vajalike paljandite asukohad (mineraalide ja maavarade leiukohad) tuleks ekspeditsiooni ettevalmistamise käigus täpsustada vastavate kaart-akeemide hankimisega või kokkuleppega teejuhi saamiseks kompetentselt asutustelt. Kogemused on näidanud, et kohalike elanike peale ei saa loota jääda, ekspeditsioonil enesel aga otsimise peale aega kulutada ei ole sellise kauge ekspeditsiooni puhul otstarbekas.

Tallinnas, 28. septembril 1978.a.

Ekspeditsiooni juht:

K. Müürisepp
(K. Müürisepp)

FK 44542-1

Murgake "Girlos aicas" territooriumil.
16.VI 78.

FK 44542-2)

Triptühhon "Ciurlionise tee" kõrval druski-
nidel lähisel. 16. VI 78.

FK 44542-3

Puitakulptuurid "šarliceise tee" kõrval.
16. VI 78.

FK 44542-4

Laagriplatsil Neemani jõe ääres. 17. VI 78.

FK 44542-5
 Heemeni jõgi Looe-Valgevenes. 17. VI 78.

FK 44542-6
 Loodusmuuseumi hoone Beloveetjes. 17. VI 78.

FK 44542-7

Idivakivi paljandil Trostjanetsi külas Niko-
lajevi lähedal (Lvovi obl.) 19. VI 78.

FK 44542-8

Kipsipank stäärretol karjäärist (Lvovi obl.)
Võhondatud 3 n. 19. VI 78.

Lõunatammas restorani-söökla Ukraina. 19. VI 78. FK 44542-9

FK 44542-10

Laagriplats näendiival Burka küla lähedal.
20. VI 78.

FK 44542-11

Untorud Karpastide põhjansilval Turka küla lähedal. 20. VI 78.

FK 44542-12

Maastik Metas-Karpastide läheduses. 20. VI 78.

FK 44542-13

Maestik Uhi jõe ülemjooksul. 20. VI 78.

FK 44542-14

Leagriplatsil Nevitakojas. Reiplaanil ekspeditsiooni mikrobuss ja telgid. 20. VII 78.

FK 44542-15

Vaade andesiidikarjäärile Kasevites külas,
Tage-Karpantides. 21. VI 78.

FK 44542-16

Übimiskont Makedoovas Latorites jõe kaldal.
21. VI 78.

FK 44542-17

Latoritsa jõgi Sineviri lähietel. 22. VI 78.

Sineviri järv. 22. VI 78.

FK 44542-18

FK 44542-19

Laagriplats Daniloovo küla lähedal. 23. VI 78.

FK 44542-20

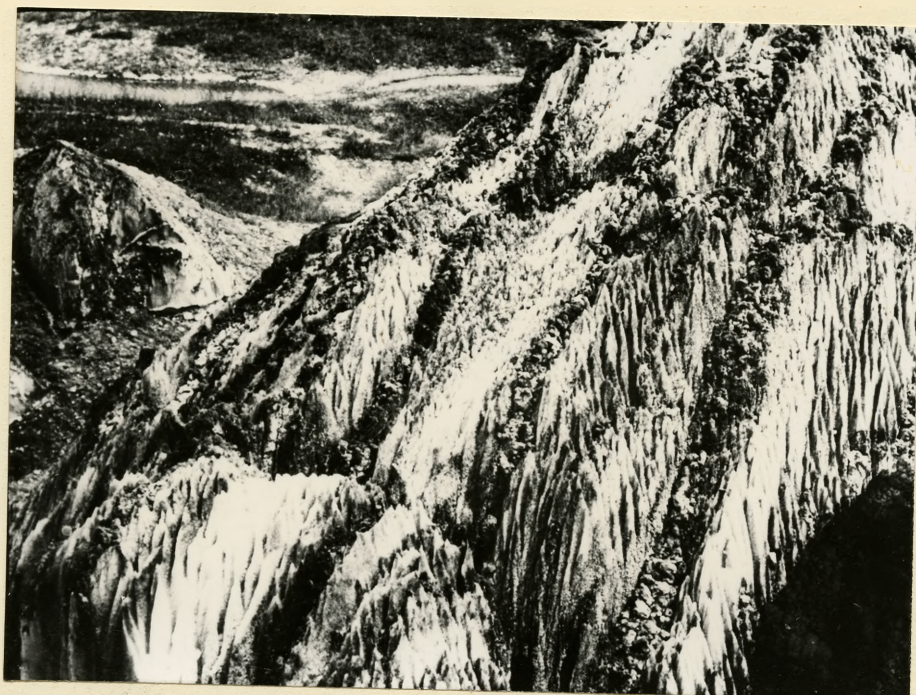
Salakaval pinoas mää jalamil nõudis transpor-
diks kaks hobujõu insubani. t. 23. VI 78.

FK 44542-21
Kivisoola paljaandis Soletvinoos. 23. VI 78.

FK 44542-22
Kivisoola paljaandil Soletvinoos. 23. VI 78.

FK 44542 - 23
 Karriid kivisoolakülgaste pinnal Soletvinoos.
 23. VI 78.

FK 44542 - 24
 Orunõlval Jasinjas. 24. VI 78.

FK 44542-25

Goverla tipul. 25. VI 78.

FK 44542-26

Pubkpeatus tagaiteel Goverlalt. 25. VI 78.